

Златно правило да о покојницима све најлепше не важи за политичаре и јавне личности у истој мери у којој за обичне смртнике. Најгоре ствари о њима сазнају се и казују обично тек након смрти, а најлепше се говори баш за живота, нарочито док су на власти. Што је власт била апсолутнија, то је жешће и бруталније потоње раскривање, при чему жеђ за правдом и истином лако прелази у садизам и некрофилно иживљавање над мртвом величином. Међутим, Зорану Ђинђићу и Слободану Милошевићу не прети та опасност. Све најгоре што се о човеку може рећи (лажов, лопов, криминалац, издајник, убица...) о њима је већ речено у оних неколико смутних година пре и после петог октобра. И тек је изненадни и трагични крај који су доживели донео извесну могућност за праведнији и одмеренији суд о њима у очима савременика и будућих покољења.

Ако о преминулим политичким величинама и нисмо обавезни да говоримо све најлепше, свакако би требало настојати да се говори истинито и објективно, без предрасуда и зле воље који су их најчешће пратили за живота. Али проблем је то што се о овим личностима које су обележиле последњи период српске политичке историје још задуго неће лако моћи говорити без страсти. Њихове политичке биографије тесно су се преплеле током последње декаде двадесетог века, а начин и датум смрти су од њих дефинитивно начинили два магнетна пола српског политичког универзума, неодвојива и непомирљива у исти мах.

Милошевић и Ђинђић још су за живота промовисани у симболе две завађене и зарађене Србије, а драматичне околности њиховог одласка, који као да су истовремено режирани Шекспир, Достојевски и писци шпијунских романа, само су још појачале ову симболику. И ту већ митску супротстављеност као да ништа више не може променити и уздрмати. Па чак ни чињеница да је сам долазак Ђинђића на чело ДС својевремено дискретно подржан од стране Милошевићевих структура, као и да су, најмање у два наврата (почетком 1994. и 1997), Милошевић и Ђинђић преговарали о евентуалној коалицији и Ђинђићевим премијерским амбицијама. Али овакве ствари се систематски потискују из колективног памћења са обе стране барикада, отприлике као што су се преговори између партизана и Немаца у Другом светском рату, или некадашњи сусрети Михаиловића и Броза, углавном прећуткивали у официјелној партизанској историографији.

За једну страну Ћинђић је симбол модерне европске Србије, окренуте свету и будућности, а за друге - мање присутне у медијима, али зато врло бројне на биралиштима - он је симбол националне издаје, срамоте и капитуланства. За друге је Милошевић национални херој, поклекнуо у праведној али неправедној борби са страним завојевачима, а за прве, ратни злочинац и апсолутни кривац за све лоше што се током деведесетих догађало у бившој Југославији. На жалост - и на срећу - ни Милошевић ни Ћинђић нису били (само) оно што у њима данас виде њихове присталице, односно противници, али то у овом тренутку као да никога не занима.

Већ само заједничко помињање у очима следбеника ова два назива култа доживљава(ће) се као бласфемија, скандал и светогрђе. А камоли уочавање извесних структурних сличности између њихових карактера и технологије власти. А тих сличности има, почев од ванредне интелигенције, харизме и шарма којим су пленили своје присталице и саговорнике, па до претеране самоуверености, проблематичног окружења, склоности институционалним пречицама и извесне наивности у опхођењу са тзв. међународном заједницом. Све друго је, дакако, различито. Уосталом, Ћинђић је умро као миљеник света и (постхумно) омиљени премијер "демократске Србије", а Милошевић, готово као оличење глобалног зла, скончао у хашком казамату, далеко од породице и отаџбине, која, све и да хоће, нити може да га се сасвим одрекне, нити сме да га - чак и мртвог - сасвим прихвати. И, рецимо, барем сахрани како доликује.

Проток времена и заједничка несрећа коју су, директно или индиректно, један другом наменили и произвели, можда би их на крају могли и помирити. Наравно, не због њих самих, већ због Србије која је премала и преслаба за два тако велика, и уз то још добрано незаснована мита. То сада још делује као далека научна фантастика, а и сумњива политичка работа. Но, ако је, на пример, Шпанија смогла снаге да у исту гробницу историјског сећања сахрани актере свог правога и крвавога грађанскога рата, можда ће и Србија једнога дана моћи да извуче историјске поуке и помири свој 9. 11. и 12. март. Али за то је потребно много политичке енергије, истинског патриотизма и државничке мудрости, док ће против тога својски радити многобројни политички профитери и рентијери оба култа. А на српској политичкој и друштвеној сцени, нажалост, тренутно су јасно видљиви само ови последњи.